

[AAD EERLAND]

Aad Eerland (1949) debuteerde als dichter in 1981 in het literaire kwartaalblad 'De Fonteyne'. Drie jaar later verscheen zijn bundel 'Storm'. Hij publiceert sindsdien in verschillende literaire tijdschriften in Nederland en België. De menselijke bestaanservaringen zijn inspiratiebronnen voor zijn poëzie. In 2009 verscheen de bundel 'De Veluwe in beeld en poëzie'. Naast Eerlands poëzie staan daarin olieverfschilderijen van Joke Meijer.

Binnenecho's van een dichter

Aad Eerland (1949) studeerde theologie en filosofie, maar daar ging al een leven aan vooraf. Hij schrijft, zoals hij zelf zegt, poëzie met binnenecho's. Het landschap en de cyclus van de seizoenen zijn altijd voelbaar in zijn verzen. Zo raakte hij na een recent bezoek aan het Clarissenklooster in Megen geïnspireerd door de loop van de Maas. Voor ze daar uit zullen komen, maken Wim Huijser en Aad van Eerland een wandeling in de bossen van Aads geliefde Veluwe.

Het is zondagmorgen tien uur. De vrieskou van januari laat een lage mist achter boven het open veld van Planken Wambuis. De zon moet haar krachten nog laten gelden. We zijn vanuit twee richtingen aan komen rijden om hier een wandeling te maken. Het zal ook een rondgang door het leven worden, maar niet noodzakelijkerwijs in chronologische volgorde. 'Van de hak op de tak mag wel, hè?' vraagt Aad. Vanzelfsprekend, we begeven ons tenslotte in een bos. Al pratend volgen we de gele keienroute. Af en toe staan we stil, als een bocht in het pad ons een nieuw gezichtspunt schenkt. We maken foto's, ik met mijn camera, Aad voor het grootste deel door gewoon goed te kijken. Het beeld zal hem misschien later aanzetten tot taal. Voorlopig gaat het om het volgen van het juiste pad.

Wat betekent zo'n wandeling op zondagmorgen voor hem? Aad aarzelt bij het formuleren van zijn antwoord. Harmonie en vrijheid zijn de eerste woorden die in hem op komen, maar hij moet zich ertoe zetten er over na te denken. Het driedimensionaal

opnemen van wat hij ziet, is voor hem immers een tweede natuur geworden. Aad: 'Ik ben buitenkerkelijk opgevoed, dus de zondagmorgen heeft pas later een andere betekenis gekregen. Eigenlijk geldt dat voor iedere dag die bij mij begint met lezen uit een bijbelboek. Op die manier volg ik het liturgisch jaar. Daar lees ik altijd iets naast. Momenteel is dat 'Stille omgang' van Willem Barnard. Dat biedt mij veel openingen om af te dalen in de taal van de Schrift, vrij van dogmatiek en vrij van theologie. Het gaat uiteindelijk om de zeggingskracht van de lectuur die vertelt over menselijke ervaringen op zoek naar de kern van het Geheim, dat niet te lokaliseren is in tijd en ruimte.'

Dierbare herinneringen

Het is Aad die deze ochtend voor Planken Wambuis heeft gekozen, vanwege de logistiek en ook omdat het voor hem symbool staat voor de hele Veluwe. We hadden ook naar Park De Hoge Veluwe kunnen gaan, of naar de bossen bij Beekbergen waar hij als kind al met zijn ouders kwam. Dat is een gevoel dat we delen: dierbare herinneringen aan onze

jeugdijaren te midden van de Veluwe bossen. Aad: 'Mijn ouders huurden vroeger ieder jaar een eenvoudig huisje. Dan wandelden we van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat. Speurend naar wild op een Veluwe die er toen anders uitzag, met veel meer hekken waardoor je het wild sneller kon zien. Mijn hart is daar altijd naartoe blijven trekken en dat verlangen is gebleven. Nog steeds verblijven mijn vrouw en ik hier graag een paar weken achtereen. Ik ben ook gek op Toscane en Umbrië, maar de Veluwe blijft een constante. Als ik hier kom is het altijd weer nieuw; het verveelt nooit. Dit opgenomen worden in het landschap geeft harmonie en maakt me vrij; er komt ruimte. Als filosoof moet je altijd vragen wat bedoeld wordt met 'spiritueel', maar in zekere zin heeft het voor mij iets spiritueels hier te lopen.'

In 2009 maakte Aad Eerland samen met beeldend kunstenaar Joke Meijer een bundel gedichten, afgewisseld met olieverfschilderijen, getiteld 'De Veluwe' in beeld en poëzie. In zijn verzen deed de dichter verslag van wat zijn vrouw, de journalist Suzanne Vrolijk, in het voorwoord zijn 'zwijgende tochten over bemoste bospaden, over heidevelden en door mul zand op weg naar de horizon' noemde. 'Als je met dat doel op pad gaat, loop je anders,' legt Aad uit. 'Als ik daar poëzie over schrijf, krijg ik het een andere lading, moet ik op zoek gaan naar de taal die daarbij past.'

*Woekerend grasgewas golft
helblond over het geurend
purperveld van voorheen
tot aan verre bosranden
waar schemerdieren wachten.*

>>

We praten over de zoektocht die steeds meer mensen lijken te maken naar de stilte of een gevoel van godsbeleving middenin de overweldigende natuur. Het bos als nieuwe kerk. Soms is daarin ook plaats voor rituelen of liturgische momenten. 'Ik zoek het daar niet', zegt Aad, 'maar ik kan er wel transcendentie momenten ervaren. Als dichter wandel ik net zo door de natuur als ieder ander mens. Maar je kijkt wel scherper en probeert de beelden op te slaan. Dan is er nog geen taal; ik schrijf ook nooit iets op. Ik maak de foto's van de ambiance in mijn hoofd. Later komt de vraag wat ik ermee wil doen.' Het blijft voor Aad tenslotte altijd mensenwerk, al is de mens in zijn poëzie zelf afwezig. Dat geldt ook voor de verzencyclus 'Belicht landschap', die hij zo'n tien jaar geleden schreef over het Zuid-Hollandse polderlandschap rond Zoetermeer en die samen met foto's van Theo Jansen als 'Portfolio' werd uitgebracht. 'Al zie je de mens zelf niet, je weet dat hij het is die de polder heeft gemaakt. Dat hij het gras moet maaien en de kassen heeft gebouwd. Ik zie graag de stilte die je niet benoemt. In de verwijzing kom je de mens tegen. Zo ligt in een cyclus over de Terletse heide mijn jeugd besloten; hoe ik dat landschap toen heb ervaren. Ik kan ook lyrisch zijn over het verendek van een vink, maar dat wordt dan wel in de context van verwondering geplaatst en de kwetsbaarheid van zo'n moment. Het heeft altijd een relatie en daar gaat het om.'

'Zo wil ik het zeggen'

Aad Eerland kan zich niet herinneren dat hij echt is gevormd door een dichter die hij in zijn jongensjaren bewonderde. 'De poëzie kwam op een goed moment naar boven. Ik begon te schrijven. Dingen waarvan ik dacht: zo wil ik het zeggen in een kleine ruimte. Een vriend van mij die journalist was, zei op een gegeven moment: dit moet je niet in je la laten liggen. Ik woonde in Dordrecht en kreeg de tip om de dichter Kees Buddingh' te bellen en hem te vragen er eens naar te kijken. Aanvankelijk durfde ik dat niet zo goed, maar in november 1979 moest het er toch van komen. Buddingh' nodigde mij uit om diezelfde avond langs te komen. Hij was zo vriendelijk mijn teksten onvriendelijk te bejegenen, maar hij zag er wel wat in. Ik schrijf compacte taal in

compacte verzen; dat sprak hem blijkbaar aan. Bij een later bezoek zei hij: 'Aad, onthoud het goed, jij bent een dichter'. Hij stimuleerde mij door te gaan met schrijven.' Die ontmoeting hielp Aad bij het vinden van een tijdschrift waarin hij kon debuten en mondde uit in zijn eerste bundel 'Storm' (1984). Ze bleven tot aan Buddingh's dood in 1985 met elkaar bevriend.

Ik maak de foto's van de ambiance in mijn hoofd. Later komt de vraag wat ik ermee wil doen

Aad werd niet opgevoed met poëzie. Hij las veel, maar had geen vormende opleiding die hem op het pad van de Letteren bracht. Hij ging naar de technische school met het doel instrumentenmaker te worden, en werd uiteindelijk dameskapper met een eigen zaak. In de periode dat de poëzie in hem ontwaakte, was Aad net gescheiden. Hij wilde totaal iets anders en via de moeder-mavo en -havo kon hij een colloquium doctum doen, waarna hij aanvankelijk Nederlands ging studeren. 'Ik had daarbij een baan op de afdeling klassieke muziek van een grote platenzaak in Rotterdam. Op een zekere dag kwam er een klant met een vraag over gregoriaanse muziek. Ik moest bekennen dat ik daar niets van wist. Hij raadde me aan naar de Sint Paulusabdij in Oosterhout te gaan en te vragen naar pater Wesselingh, die daar de zang van de Benedictijnen leidde. Dat deed ik en ik werd uitgenodigd om een weekend in de abdij mee te beleven en de liturgie te ervaren. Sindsdien ben ik daar blijven komen. Ik raakte ingebed in de Benedictijner traditie; het werd mijn tweede huis, waarin ik mijn tweede opvoeding heb gehad. Bij hen ben

In tijd van bezinning vallen omklemmingen weg. Dat heb ik al vroeg in de abdij ervaren en het zal me ook nooit meer loslaten

ik gevormd en later ook gedoopt. Ik zie mij nog voor de eerste keer Augustinus lezen, samen met mijn dierbare vriend pater Nico Visser. Die zei: nu zal ik eens nadoen hoe jij Augustinus aan mij voorleest. Hij deed het op een manier alsof iemand een telefoonboek voorlas. 'Zo wordt het nooit wat met jou en Augustinus,' luidde zijn conclusie. 'Ik zou het zo doen...' Die man heeft mij leren lezen. Teksten uit elkaar leren halen en weer in elkaar zetten.'

Aad kreeg bij de Benedictijnen zijn eigen cel, waar hij altijd terecht kon. Na een aantal jaren waarin hij nog heeft overwogen in te treden, ging hij theologie studeren in Tilburg. 'Het communiteitsleven in het klooster sprak mij enorm aan. Het transcendente, het harde werken, het met elkaar leven. Maar het heeft uiteindelijk niet zo mogen zijn. Ondertussen wonen de monniken niet meer in de Sint Paulusabdij. De gemeenschap ligt op het kerkhof zou je kunnen zeggen. De enkelen die nog leven zijn verhuisd naar Teteringen, waar ik nog geregeld op bezoek ga. Vanuit de theologiestudie ben ik later filosofie gaan studeren aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en ik ben altijd blijven dichten. Misschien hebben die studies mijn poëzieproductie wel wat in de weg gezeten, maar ik ben er ook op een andere manier door gaan schrijven. Het perspectief kantelde. Het verdiepte zich en er kwamen dimensies bij.'

Onder een plasje licht

De zon klimt boven de bosrand uit. De mist is grotendeels opgetrokken. We houden even halt om een plak koek te eten. Inmiddels zijn er meer wandelaars die aan een vroege wandeling beginnen. Voor Aad is het al lang niet vroeg meer. Hij staat zelf elke morgen om zes uur op om zich in de eerste uren van de dag te wijden aan studie en het schrijven.

'In die uren kun je je concentreren op iets dat onder een plasje licht ligt. Dat is je tekst. Hoe kan het zijn dat een man als Jesaja schrijft zoals hij schrijft? Wat heeft hij daar nu mee willen zeggen?

En wat wil het óns nog zeggen? De aandacht en stilte van de vroege ochtend zijn geweldig om jezelf die vragen te stellen. In die tijd van bezinning vallen omklemmingen weg. Dat heb ik al vroeg in de abdij ervaren en het zal me nooit meer loslaten. Zoals ook het wandelen een vanzelfsprekende manier van leven is geworden.'

Kijkt en denkt een mens in de vroege ochtend heel anders dan later op de dag? Aad: 'Dat vind ik wel. Er zijn ook ordes die 's nachts een beroep doen op je waakzaamheid, dat gaat nog wat stappen verder. Maar het ritme van het kloosterleven is in mij gebleven. Hoewel het dus bepaald niet hun achtergrond was, vonden mijn ouders het fantastisch. Ze zagen de ontwikkeling die ik had doorgemaakt en gingen af en toe mee naar de abdij en naar vieringen.' Aad's vader is een goede fotograaf en zijn leven lang lid van fotoclub de Maasstad in Rotterdam. Al op jonge leeftijd nam hij zijn zoon mee als hij uit fotograferen ging. Mede daardoor heeft Aad in kaders leren kijken. 'Dan tilde hij me op en keek ik van bovenaf in zijn Rolleiflex camera. 'Kijk, dit zie je nou,' en hij wees me op lijnen en verdwijnpunten. Dat heb ik overgenomen in mijn poëzie. We gingen ook regelmatig naar musea, zoals Boijmans Van Beuningen. Daar hangt 'De Toren van Babel' van Pieter Brueghel de Oude. Dat was een van de eerste schilderijen waarvan ik niet los kon komen. Wat betekent die voorstelling nu eigenlijk? Die vraag is me altijd bijgebleven en heeft later veel betekenis gekregen. De hoogmoed van de mens, de totalitaire heerszucht die door God werd bestraft. Het is een doodsmonument dat terug te vinden is in verzekeringstorens en bankkolossen. Die financiële wereld vergroot klassenverschil en heeft al heel wat mensen te gronde gericht. Het is gebrek aan eerbied en respect. Vandaar ook dat de ethiek in mijn beide studies het thema was waarin ik me heb vastgebeten.' Aad voelt zich evenzeer betrokken bij de teloorgang van het cultuurbeleid in Nederland. In 2011 schreef hij een brief aan de leden van de Tweede Kamer

waarin hij hen wees op de noodzaak dat kunstenaars in staat moeten worden gesteld een eigen zeggingskracht te ontwikkelen. Hij voegde er een gedicht bij: 'Een protest van een dichter tegen het cultuurbeleid'. De reacties waren teleurstellend, slechts twee partijen reageerden inhoudelijk.

Achteraf had Aad gehoopt dat hij Kees Buddingh' nog eens in contact had kunnen brengen met de Vlaamse dichter Anton van Wilderode. Daar is het echter nooit van gekomen. Ook aan hem bewaart Aad dierbare herinneringen. In de zomer van 2013 werd hij gevraagd in Moerbeke-Waas een voordracht te houden op de jaarlijkse herdenking van de geboortedag van de dichter in wiens poëzie hij de schepingskracht van de taal bewondert. Zelf blijft hij in zijn gedichten op zoek binnen die kleine ruimte, zowel in de weidsheid van het landschap als in de taal die daaruit voortkomt.

Handvatten voor het leven

Aad Eerland leeft met de poëzie. Ook een gedicht van een ander kan hem een paar dagen bezighouden. 'Poëzie verandert je altijd en ik blijf daar voor openstaan. Het zijn de handvatten voor het leven en je leert ervan. Het geeft >>

De Maas

Maasbron

Uit breuken en spleten in het poreus gesteente van de hoogvlakte sijpelt lang bewaard regenwater. Stroompjes en beken glanzen - naamloos nog. Verderop krijgt de smalle rivier betekenis - de Maas daalt zonder oponthoud gracieus door haar vallei.

Onderweg

Niets stremt de stroming in haar vasthoudend uitgeslepen bedding diep in het dal. Machtig verlaat de rivier tussen blauwe rotswanden het moederland - onverbiddelijk zeewaarts. Wijd open voor het water ligt het laagland met overzetveren en vee op de grasoevers.

Overstroomd

Gedruis van water. Verbijstering op de dijken van de rivier die schuimend voorbyschiet. Omspoeld staan boerderijen en stallen vol vee, en zorgvuldig blootgelegde akkerklei gaat op in de golven. Wanneer de aanlegsteigers weer zichtbaar zijn, vaart het overzetveer door ijl blauw en mistig grijs.

In Megen

Onder de onverzettelijke julizon buigt de Maas behoedzaam om het oude stadje Megen heen. Ik wandel door stille straten met lang geleden neergelegde kleine ronde stenen. Vlak bij elkaar staan twee kloosters met ranke klokkentorens waaruit al eeuwen de cadans van de leeftocht van religieuzen klinkt. Ontvangen word ik door een zuster die op blote voeten loopt - tegelvloeren geven verkoeling. Zij wijst mijn plaats in de kapel. Daar zal ik zingen, luisteren, zitten, opstaan, buigen en stil uitzien naar de Onzienlijke. De Clarissen nemen mij op en mee in de ordening van de tijd.

Samengebalde liedteksten die afbakeningen ontgrenzen, zingen nog in mij na wanneer ik op de Maasdijk sta. Ik kijk met verscherpte aandacht en ervaar een moment samenhang tussen het landschap, de strakblauwe lucht en mijzelf - ondefinieerbaar één aanwezigheid. Veraf klinkt een monotoon geluid. Dan vaart het zwaar beladen schip - zo op het oog zuiver waterpas - stroomafwaarts voorbij.

Terugkeer

Gaandeweg wordt de Maas opgenomen door de eindeloze zee en verliest haar naam. Maar uit de watermassa stijgen wolken die boven de hoogvlakte leegstromen - regen dringt in de poriën van het gesteente op weg naar de wateraders en dan voortdurend verder.

Aad Eerland

je inzicht en uitzicht en brengt je bij de bronnen.'

Enige maanden geleden wilde Aad opnieuw een paar dagen in een klooster doorbrengen. Hij ging daarvoor naar de Clarissen in Megen aan de Maas. In de vrije uren wandelde hij langs de oevers en door de uiterwaarden van de rivier. Wat hem trof was dat wat hij binnen had meegemaakt, hij ook buiten in het landschap mocht ervaren. Dat bracht hem op het idee om een verzencyclus over de Maas te schrijven. Terug in zijn cel maakte hij daarvoor zijn eerste aantekeningen. 'Plotseling zijn Maasland-schap, rivier en religie/spiritualiteit met elkaar verbonden. Dat bracht mij op vragen als: hoe zit die rivier in elkaar? Waar ontspringt hij, hoe is zijn loop en waar komt hij uit? Ik ben geboren in Rotterdam en ben daardoor met deze rivier verbonden. Vanuit mijn cel in Megen ben ik het stroomgebied van de Maas afgegaan. Wat ik vooral boeiend vind aan een rivier is wat zij in de geschiedenis met mensen heeft gedaan, tot op de dag van vandaag. We kunnen een rivier kanaliseren, maar dan nog kan zij flink huishouden. De natuur doet nu eenmaal wat zij wil. Dat geldt evenzeer voor de storm in een polder-landschap als voor de rust die langzaam neervalt over het land. Dat je daarin kunt lopen is fenomenaal.'

We kijken uit over Planken Wambuis. Ik haal de negentiende-eeuwse dominee Ottho Heldring aan, die dwalend over de Veluwe zandgronden vaststelde dat je niet naar de Sahara hoeft om te weten hoe een woestijn aanvoelt. Aad herkent het, maar het is voor hem ook altijd de cultuur die een woord meespreekt. 'Zoals in het Umbrische landschap van Assisi. Voelen wat daar gebeurd is. Kijken naar de fresco's die het verhaal vertellen over het leven van Franciscus van Assisi, omdat mensen het vroeger niet konden lezen. Daarvoor wil ik af en toe wel de grens over. Maar zo'n Maas is heel dichtbij. Daar heb ik als kind gespeeld. Ik hoef niet binnen de enge ruimte van de Nederlandse grenzen te blijven, maar er is een bepaalde vertrouwdheid die mij steeds weer verrast,

iets nieuws oproept. Dat vind ik ook de aardigheid van de samenwerking met beeldend kunstenaars. Een ieder werkt oorspronkelijk. Als je het beeld en het gedicht samenbrengt ontstaat er iets nieuws. Dat stuifzand met zijn wispel-turige wind blijft altijd leven, en de rivier ook. Je stapt nooit in het oude water, het is altijd weer nieuw. En het Maaswater drijft mensen naar elkaar toe.'

Wat ik vooral boeiend vind aan een rivier is wat zij in de geschiedenis met mensen heeft gedaan, tot op de dag van vandaag

Een kwartier na onze rondgang zitten we aan de koffie. Aad vertelt waar we het nog níet over hebben gehad. Hij had nog graag iets gezegd over de schrijvende Titus in het schilderij van Rembrandt. Over de vele dwarsverbindingen in de poëzie die meer betekenen dan het beleefde. Want de lezer is er natuurlijk ook nog; die is altijd mede-dichter. Zo wordt het gedicht geboren, niet gemaakt. Dat heeft met schepping te maken...

Een goed gesprek kent geen eind. Ik besluit met de slotregel uit Aads gedicht 'Paradijs': Vertellers weerklinken met weerklink. <<

**Interview en portretfoto's:
Wim Huijser**

